

สรุปสาระสำคัญของโครงการสัมมนาผู้ปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการ*
เรื่อง ข้อสำคัญ ข้อควรคำนึงและข้อเสนอแนะในการร่างคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการ
(Cores, Cautions, and Counsel in drafting arbitral awards)
วันอังคารที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐ ณ โรงแรมโกลเด้น ทิวลิป ซอฟเฟอริน กรุงเทพฯ

นายวีระพล ตั้งสุวรรณ ประธานศาลฎีกา : บรรยายพิเศษ

คำชี้ขาด (Award) เป็นผลผลิตจากกระบวนการอนุญาโตตุลาการที่จะแสดงถึงศักยภาพและความน่าเชื่อถือของผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ การยกย่องคำชี้ขาดให้ครบถ้วนสมบูรณ์และครอบคลุม เพื่อให้ทุก ๆ ฝ่ายยอมรับและปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นคู่พิพาททั้งในและต่างประเทศ โดยไม่มีเหตุขัดข้องให้อำนาจตุลาการเพิกถอนคำชี้ขาด เป็นข้อสำคัญที่จะทำให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการกลายเป็นสิ่งที่สามารถระงับข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สมกับเจตนารมณ์ของการอนุญาโตตุลาการ

ปัญหาในเบื้องต้นสำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการจึงมีอยู่ว่า ทำอย่างไรคำชี้ขาดจึงจะได้รับการยอมรับจากคู่พิพาทและศาล หากนำไปเปรียบเทียบกับกรร่างคำพิพากษาของศาล การที่คู่ความจะอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลหรือไม่ ก็จะขึ้นอยู่กับความพอใจของคู่ความซึ่งความพอใจตรงจุดนี้ไม่ใช่การพอใจในผล แต่เป็นเรื่องการพอใจในความเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้น หลักการสำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการจะต้องคำนึงอยู่เสมอก็คือ “เหตุผลของคำวินิจฉัยชี้ขาด”

หลักการสำคัญประการที่สองคือ “ความกระชับของคำชี้ขาด” จะต้องไม่ใช่ถ้อยคำฟุ่มเฟือยยืดเยื้อจนทำให้ผู้อ่านสับสนและเกิดความไม่เข้าใจขึ้น ในทางปฏิบัติของศาลแต่เดิมาก็เคยมีปัญหาเช่นนี้อยู่เหมือนกัน จึงมีนโยบายที่จะพัฒนาการเขียนคำพิพากษาให้อยู่ในฟอร์มเดียวกัน ปัจจุบันคำพิพากษาของศาลฎีกานั้น ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการวินิจฉัยที่เรียกว่า “การวินิจฉัยแบบเล่าเรื่อง” วิธีนี้เปรียบเสมือนกับเราย้อนเวลาเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น (Flashback) ตั้งแต่มีการทำสัญญากัน ไต่แย้งสิทธิกัน จนนำคดีมาสู่ศาล ย่อคำฟ้องคำให้การทางนำสืบที่ยุติ แล้วจึงค่อยวินิจฉัยข้อเท็จจริง หากท่านนำวิธีการเหล่านี้ไปปรับใช้ในการร่างคำชี้ขาดจะทำให้คำวินิจฉัยของท่านเป็นเหตุเป็นผลกันมากขึ้น ไม่ทำให้สับสนหรือหลงประเด็น คู่พิพาทที่มาอ่านจะเข้าใจและยอมรับโดยไม่มีข้อขัดข้อง

ข้อควรคำนึงที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการร่างคำชี้ขาด คือ เรื่องของการระบุสถานที่ดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ (Place of Arbitration) ซึ่งจะมีผลในการนำคำชี้ขาดไปบังคับในต่างประเทศ เพราะหากสถานที่ที่ดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการไม่อยู่ภายใต้อนุสัญญากรุงนิวยอร์ก (New York Convention) ศาลในต่างประเทศก็จะปฏิเสธยอมรับบังคับคำชี้ขาดนั้น จึงจำต้องระบุสถานที่ดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการไว้ในคำชี้ขาดด้วย

* นายศรีณรงค์ ปลายเพชร นิตกร สรุป

นางสาวสุพจิ รุ่งโรจน์ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา ตรวจ

ศาสตราจารย์พิเศษ ไชยวัฒน์ บุณาค : การเขียนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

แบบฟอร์ม (Form) ของคำชี้ขาดนั้นโดยปกติจะถูกกำหนดรูปแบบโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของระบบกฎหมายและธรรมเนียมปฏิบัติ จึงเป็นการยากที่จะหา รูปแบบมาตรฐานที่สามารถจะใช้เป็นตัวอย่างได้ สถาบันส่วนใหญ่จึงทำเป็น Check-list ว่าคำชี้ขาด อย่างน้อยจะต้องมีข้อมูลตาม Check-list นี้ เช่น International Chamber of Commerce (ICC) เป็นต้น หากเป็นการอนุญาโตตุลาการเฉพาะกิจ (*ad hoc* Arbitration) รูปแบบก็จะกำหนดโดยคู่พิพาท

วัตถุประสงค์ของคำชี้ขาด

เพื่อระงับข้อพิพาทให้เสร็จเด็ดขาด (*res judicata*) ฟ้องอีกไม่ได้ และ เพื่อให้คู่พิพาทฝ่ายที่ชนะคดี มีหลักฐานเพื่อบังคับชำระหนี้

ประเภทของคำชี้ขาด

๑. คำชี้ขาดเฉพาะส่วน (*partial award*) หรือบางกรณีเรียกว่า “คำชี้ขาดระหว่างกาล” (*interim award*) คำชี้ขาดประเภทนี้มีความเสร็จเด็ดขาด (*finality*) ในตัวของมันเอง คำชี้ขาดเฉพาะส่วนหรือ คำชี้ขาดระหว่างกาลมักจะใช้ในเรื่องการวินิจฉัยอำนาจของอนุญาโตตุลาการ (*jurisdiction of the tribunal*) หรือในกรณีพิพาทเกี่ยวกับการก่อสร้างที่มีหลักฐานชัดเจนว่าผู้รับจ้างมีสิทธิได้รับชำระค่าจ้าง ตามผลงานบางส่วนแล้วแม้ว่าประเด็นอื่น ๆ ในคดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ

๒. คำชี้ขาดฉบับสุดท้าย (*final award*) หมายถึง คำชี้ขาดฉบับสุดท้ายที่ออกในกระบวนการ พิเคราะห์ที่มีความเสร็จเด็ดขาดเสมือนคำพิพากษาถึงที่สุด

องค์ประกอบของคำชี้ขาด

๑. คำชี้ขาดต้องทำเป็นหนังสือ (*made in writing*)
๒. ลงลายมือชื่อของอนุญาโตตุลาการ
๓. ให้เหตุผลประกอบคำชี้ขาด (*reasoned award*)
๔. ลงวันที่
๕. ระบุสถานที่ที่ทำคำชี้ขาด ซึ่งต้องเป็นสถานที่ที่ดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการ (*Judicial Seat of Arbitration*)

สาระสำคัญของคำชี้ขาด (substance of award)

๑. ต้องเป็นคำชี้ขาดในเรื่องที่อยู่ในอำนาจของอนุญาโตตุลาการ (*made within jurisdiction*)
๒. ชี้ขาดในเรื่องที่คู่พิพาทขอให้ทำคำชี้ขาดเพียงเท่านั้น
๓. ชี้ขาดในทุกประเด็นที่ขอให้ทำคำชี้ขาด
๔. คำชี้ขาดต้องมีความชัดเจนไม่กำกวม
๕. คำชี้ขาดต้องไม่ขัดแย้งกันเอง
๖. ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต้องเข้ากัน

๗. เหตุผลต้องเป็นที่เข้าใจได้และมีน้ำหนัก
๘. คำชี้ขาดต้องครบถ้วน ไม่ทิ้งประเด็นไว้ให้ต้องพิจารณาภายหลัง ยกเว้นในกรณีที่มีการทำคำชี้ขาดเฉพาะส่วน
๙. คำชี้ขาดต้องเป็นที่สุด (final) และมีผลผูกพันคู่พิพาท (binding)

รูปแบบของคำชี้ขาด (form of award)

๑. ฝาหน้า (cover)
๒. ระบุประเภทของคำชี้ขาด
๓. ระบุชื่อของคู่พิพาทและรายละเอียดที่จะติดต่อได้ (contact details)
๔. ชื่อของทนายความของคู่พิพาทและรายละเอียดที่จะติดต่อได้
๕. ชื่อและรายละเอียดที่จะติดต่อได้ของอนุญาโตตุลาการ
๖. อ้างถึงสัญญาหลัก (principal agreement) อันเป็นที่มาของข้อพิพาทและข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการ (arbitration agreement)
๗. ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการ (arbitration rules) ที่ใช้บังคับ
๘. ประวัติการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดี (Procedural History)
 - ๘.๑ อ้างถึงข้อเรียกร้อง (Notice of Arbitration, Statement of Claim, Claim) และวันที่ที่ได้ส่งให้ผู้คัดค้าน (Respondent) หรือสถาบันอนุญาโตตุลาการ แล้วแต่กรณี
 - ๘.๒ อ้างถึงข้อคัดค้าน (Statement of Defence, Reply) และวันที่ที่ได้ส่งให้ผู้เรียกร้อง (Claimant) หรือสถาบันอนุญาโตตุลาการ แล้วแต่กรณี
 - ๘.๓ การตั้งอนุญาโตตุลาการ
 - ๘.๔ อ้างถึงคำสั่งระหว่างพิจารณา (interlocutory matters) ต่าง ๆ (ถ้ามี)
 - ๘.๕ อ้างถึงคำชี้ขาดเฉพาะส่วน (Partial Award) (ถ้ามี) เช่น ในกรณีที่มีการแยกพิจารณา (bifurcation of proceedings) โดยให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัยเรื่องอำนาจของตนก่อน หรือให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัยประเด็นความรับผิด (liability issues) ก่อน หากวินิจฉัยว่ามีความรับผิดจึงจะพิจารณาประเด็นความเสียหาย (quantum) ต่อไป ถ้าวินิจฉัยว่าไม่มีความรับผิดก็ยกข้อเรียกร้อง
 - ๘.๖ ระบุว่าเป็นการพิจารณาชี้ขาดโดยอาศัยเอกสารเพียงเท่านั้น (documents only) หรือมีการสืบพยานบุคคล ฯลฯ วันนัดพิจารณา การสืบพยาน การยื่นคำแถลง (written submissions, statements) ของคู่พิพาท
 - ๘.๗ วันสิ้นสุดกระบวนการพิจารณา (closing of the proceedings)
๙. สรุปข้อเท็จจริง (Summary of factual background)
๑๐. สรุปข้อต่อสู้ของคู่พิพาทและคำขอให้เยียวยา (Summary of the parties' positions and reliefs sought)
๑๑. ประเด็นที่อนุญาโตตุลาการจะต้องวินิจฉัยชี้ขาด (Issues to be determined by the arbitrator) คำชี้ขาดในประเด็นข้อพิพาท
๑๒. ค่าชี้ขาดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในคดี (costs of arbitration)
 - ๑๒.๑ ค่าใช้จ่ายของสถาบันอนุญาโตตุลาการ (administrative expenses of the arbitration institute)
 - ๑๒.๒ ค่าป่วยการของอนุญาโตตุลาการ (arbitrator's fees)

๑๒.๓ ค่าทนายความและค่าใช้จ่ายในคดีของคู่พิพาท (lawyers' fees and expenses of the parties)
๑๓. คำสั่ง (order) เช่น

๑๓.๑ คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดสัญญาและให้ชดใช้ค่าเสียหายพร้อมดอกเบี้ยให้แก่
อีกฝ่ายหนึ่ง หรือ

๑๓.๒ ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดปฏิบัติตามสัญญา (specific performance)

๑๓.๓ จัดสรรค่าใช้จ่ายในคดี (allocation of costs) ให้ฝ่ายใดจ่ายค่าอะไร เท่าไร

ศาลตราจารย์พิเศษ ธานีศ เกศวิทักษ์ : ข้อสำคัญ ข้อควรคำนึงและข้อเสนอแนะในการยกคำชี้ขาด

๑. คณะอนุญาโตตุลาการ จะต้องครบองค์คณะ เนื่องจาก พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๗ และ มาตรา ๓๕ ให้ถือตามเสียงข้างมาก

“**มาตรา ๑๗** ให้คณะอนุญาโตตุลาการประกอบด้วยอนุญาโตตุลาการเป็นจำนวนเลขคู่

ในกรณีที่คู่พิพาทกำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการเป็นเลขคู่ ให้อนุญาโตตุลาการร่วมกันตั้ง อนุญาโตตุลาการเพิ่มอีกหนึ่งคนเป็นประธานคณะอนุญาโตตุลาการ วิธีการตั้งประธานคณะอนุญาโตตุลาการ ให้เป็นไปตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง (๒)

ในกรณีที่คู่พิพาทไม่สามารถตกลงกำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการได้ ให้มีอนุญาโตตุลาการเพียง คนเดียว”

“**มาตรา ๓๕** ในกรณีที่คู่พิพาทมิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น คำชี้ขาด คำสั่ง และคำวินิจฉัย ในเรื่องใด ๆ ของคณะอนุญาโตตุลาการให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าไม่อาจหาเสียงข้างมากได้ ให้ประธานคณะอนุญาโตตุลาการเป็นผู้ทำคำชี้ขาด มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยเพียงผู้เดียว”

๒. ขอบเขตคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

“**มาตรา ๓๗ วรรคสอง** ในกรณีที่คู่พิพาทมิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น คำชี้ขาดต้องระบุเหตุผล แห่งการวินิจฉัยทั้งปวงไว้โดยชัดแจ้ง แต่จะกำหนดหรือชี้ขาดการใดให้เกินขอบเขตแห่งสัญญา อนุญาโตตุลาการหรือคำขอของคู่พิพาทไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นคำชี้ขาดตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา ๓๖ หรือเป็นการกำหนดค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือค่าปฎิการ อนุญาโตตุลาการตามมาตรา ๔๖”

ข้อบังคับสำนักงานศาลยุติธรรม ว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการ ข้อ ๔๓ กำหนดว่า “ให้คณะอนุญาโตตุลาการชี้ขาดข้อพิพาทไปตามกฎหมายที่คู่พิพาทกำหนดให้นำมาใช้บังคับแก่ ข้อพิพาท หากคู่พิพาทไม่ได้กำหนดกฎหมายที่ใช้บังคับไว้ ให้คณะอนุญาโตตุลาการชี้ขาดข้อพิพาทนั้น ตามกฎหมายที่เห็นสมควรเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ข้อพิพาท

หากคู่พิพาทตกลงกันไว้อย่างชัดแจ้ง คณะอนุญาโตตุลาการอาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทไปตาม หลักสุจริตและเป็นธรรม

ในการตีความสัญญา ให้พิจารณาถึงธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้าตามสัญญาประกอบ”

จากหลักกฎหมายดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าขอบเขตอำนาจในการวินิจฉัยจะขึ้นอยู่กับที่คู่สัญญา ได้ตกลงกันให้ระงับข้อพิพาทด้วยการอนุญาโตตุลาการเป็นหลัก จะวินิจฉัยนอกเหนือจากขอบเขตสัญญา

หรือคำขอของคู่พิพาทไม่ได้ ซึ่งหลักการคล้ายกับการห้ามพิพาทเกินไปกว่าคำขอของคู่ความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ และถึงแม้จะวินิจฉัยต่อไป ก็จะไปสู่การเพิกถอนคำชี้ขาดโดยศาล แต่หากท่านวินิจฉัยภายในขอบอำนาจของท่าน ก็ยากที่ศาลจะเพิกถอนหรือคู่พิพาทจะร้องขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดของท่าน ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาที่ ๑๓๕๗๐/๒๕๕๖ การที่อนุญาตตุลาการตีความว่าคู่สัญญาามีเจตนาที่แท้จริงและแน่นอนว่าจะให้มีการใช้อำนาจตุลาการภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายไทยในการระงับข้อพิพาท และตีความให้ใช้ พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันบังคับนั้น เป็นการใช้ดุลพินิจโดยชอบของอนุญาตตุลาการและมีใช่เป็นการใช้อำนาจนอกขอบเขตอำนาจซึ่งไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยื่นคำร้องขอให้คณะอนุญาตตุลาการชี้ขาดเพิ่มเติมหลังจากที่คณะอนุญาตตุลาการชี้ขาดแล้วตาม พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓๙ วรรคสี่ ต้องเป็นการยื่นให้ชี้ขาดเพิ่มเติมเฉพาะประเด็นที่ได้มีการเสนอเป็นข้อพิพาทโต้แย้งกันไว้ก่อนการดำเนินการทางอนุญาตตุลาการจะสิ้นสุดเมื่อมีคำชี้ขาดเสร็จเด็ดขาด และประเด็นดังกล่าวคณะอนุญาตตุลาการยังมิได้วินิจฉัยไว้ แต่คดีนี้ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องขอให้คณะอนุญาตตุลาการวินิจฉัยเพิ่มเติมในประเด็นที่ตนมิได้โต้แย้งไว้ในคำคัดค้าน โดยยื่นคำร้องเพื่อให้วินิจฉัยเพิ่มเติมในประเด็นที่เสนอขึ้นใหม่หลังจากคณะอนุญาตตุลาการได้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาอนุญาตตุลาการเสร็จสิ้นและมีคำชี้ขาดแล้ว ผู้ร้องจึงไม่อาจกระทำได้ตามกฎหมาย มิฉะนั้นจะทำให้การดำเนินการกระบวนการในชั้นอนุญาตตุลาการไม่มีวันสิ้นสุด ที่คณะอนุญาตตุลาการยกคำร้องของผู้ร้องโดยไม่วินิจฉัยเพิ่มเติมชอบแล้ว

คำพิพากษาที่ ๙๙๖/๒๕๕๑ สัญญาการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตตุลาการสมาคมประกันวินาศภัย บทส่งท้าย ข้อ ๓๕ ระบุว่า “คู่สัญญาผู้มีสิทธิถอนตัวออกจากความผูกพันตามสัญญานี้ได้โดยการมีหนังสือแจ้งการถอนตัวส่งถึงนายกสมาคมประกันวินาศภัยล่วงหน้าเป็นเวลาอย่างน้อย ๖๐ วัน ก่อนวันที่การบอกเลิกมีผลบังคับ และผลแห่งการบอกเลิกสัญญานี้ไม่กระทบถึงเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของอนุญาตตุลาการและเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนการบอกกล่าวถอนตัวจะมีผล” เมื่อมูลเหตุแห่งข้อพิพาทตามคำเสนอข้อพิพาทที่ผู้ร้องเสนอต่ออนุญาตตุลาการสมาคมประกันวินาศภัยเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนการบอกกล่าวถอนตัวของผู้คัดค้านจะมีผล การบอกเลิกสัญญาของผู้คัดค้านจึงไม่มีผลกระทบถึงเรื่องดังกล่าว ผู้ร้องและผู้คัดค้านยังคงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตตุลาการสมาคมประกันวินาศภัยกันต่อไป อนุญาตตุลาการสมาคมประกันวินาศภัยจึงมีอำนาจพิจารณาและชี้ขาดคำเสนอข้อพิพาทของผู้ร้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๔๖๘/๒๕๕๖ สัญญาร่วมลงทุนระหว่างโจทก์กับพวกฝ่ายหนึ่ง และบริษัท อ. อีกฝ่ายหนึ่ง จัดตั้งบริษัทจำเลยขึ้นมาให้มีฐานะเป็นบริษัทร่วมทุน และกำหนดให้จำเลยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาทุกประการ แต่จำเลยหามีฐานะเป็นคู่สัญญาตามสัญญาร่วมลงทุนไม่ ดังนั้น แม้ในสัญญามีข้อกำหนดว่า ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาเกี่ยวกับข้อกำหนดแห่งสัญญานี้หรือเกี่ยวกับการปฏิบัติสัญญานี้และคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ให้เสนอข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทนั้นต่ออนุญาตตุลาการเพื่อพิจารณาชี้ขาด ก็เป็นข้อบังคับใช้ระหว่างโจทก์

กับพวกและบริษัท อ. เท่านั้น โจทก์จึงมีสิทธินำคดีมาฟ้องจำเลยโดยไม่จำเป็นต้องเสนอข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการก่อน

จำเลยเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด การแต่งตั้งหรือถอดถอนกรรมการจำเป็นต้องอยู่ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติ ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๕๑ ซึ่งระบุเฉพาะแต่ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเท่านั้นจึงจะกระทำได้ รวมตลอดทั้งหากตำแหน่งกรรมการว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระ กรรมการที่ยังมีอยู่แห่งนิติบุคคลนั้นมีสิทธิเลือกผู้อื่นตั้งขึ้นใหม่แทนตำแหน่งที่ว่างได้ ตามที่ ป.พ.พ. มาตรา ๑๑๕๕ บัญญัติไว้ ดังนั้น โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องบังคับให้จำเลยดำเนินการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการตามข้อกำหนดในสัญญาร่วมทุน และปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องเป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จำเลยจะมีได้ให้การต่อสู้ในเหตุนี้ ศาลฎีกาก็เห็นสมควรหยิบยกขึ้นวินิจฉัย

หมายเหตุ วินิจฉัยโดยมติที่ประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๙/๒๕๔๖

ในส่วนของคำชี้ขาดเฉพาะส่วน (Partial Awards) แม้ข้อบังคับหรือคู่สัญญาไม่กำหนด ท่านอาจใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๒๔ วรรคสามเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดในเบื้องต้นก็ได้ เช่น ปัญหาว่าคดีนี้อยู่ในอำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการหรือไม่ เป็นต้น

๓. การเพิกถอนคำชี้ขาด

“**มาตรา ๔๐** การคัดค้านคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการอาจทำได้โดยการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจเพิกถอนคำชี้ขาดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้

คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดได้ โดยยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายในเก้าสิบวันนับแต่วันได้รับสำเนาคำชี้ขาด หรือถ้าเป็นกรณีมีการขอให้คณะอนุญาโตตุลาการแก้ไขหรือตีความคำชี้ขาด หรือชี้ขาดเพิ่มเติม นับแต่วันที่คณะอนุญาโตตุลาการได้แก้ไขหรือตีความคำชี้ขาดหรือทำคำชี้ขาดเพิ่มเติมแล้ว

ให้ศาลเพิกถอนคำชี้ขาดได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) คู่พิพาทฝ่ายที่ขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดสามารถพิสูจน์ได้ว่า

(ก) คู่สัญญาตามสัญญาอนุญาโตตุลาการฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น

(ข) สัญญาอนุญาโตตุลาการไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายแห่งประเทศที่คู่พิพาทได้ตกลงกันไว้ หรือตามกฎหมายไทยในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงดังกล่าว

(ค) ไม่มีการแจ้งให้คู่พิพาทฝ่ายที่ขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดรู้ล่วงหน้าโดยชอบถึงการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการหรือการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ หรือบุคคลดังกล่าวไม่สามารถเข้าต่อสู้คดีในชั้นอนุญาโตตุลาการได้เพราะเหตุประการอื่น

(ง) คำชี้ขาดวินิจฉัยข้อพิพาทซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตของสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือคำชี้ขาดวินิจฉัยเกินขอบเขตแห่งข้อตกลงในการเสนอข้อพิพาทต่อคณะอนุญาโตตุลาการ แต่ถ้าคำชี้ขาดที่วินิจฉัยเกินขอบเขตนั้นสามารถแยกออกได้จากคำชี้ขาดส่วนที่วินิจฉัยในขอบเขตแล้ว ศาลอาจเพิกถอนเฉพาะส่วนที่วินิจฉัยเกินขอบเขตแห่งสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือข้อตกลงนั้นก็ได้ หรือ

(จ) องค์ประกอบของคณะอนุญาโตตุลาการหรือกระบวนพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ มิได้เป็นไปตามที่คู่พิพาทได้ตกลงกันไว้ หรือในกรณีที่คู่พิพาทไม่ได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น องค์ประกอบดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้

(๒) มีกรณีปรากฏต่อศาลว่า

(ก) คำชี้ขาดนั้นเกี่ยวกับข้อพิพาทที่ไม่สามารถจะระงับโดยการอนุญาโตตุลาการได้ตามกฎหมาย หรือ

(ข) การยอมรับหรือการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการพิจารณาคำร้องให้เพิกถอนคำชี้ขาด ถ้าคู่พิพาทยื่นคำร้องและศาลพิจารณาเห็นว่า มีเหตุผลสมควร ศาลอาจเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปตามที่เห็นสมควร เพื่อให้คณะอนุญาโตตุลาการพิจารณาอีกครั้งหนึ่งหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่คณะอนุญาโตตุลาการเห็นสมควร เพื่อให้เหตุแห่งการเพิกถอนนั้นหมดสิ้นไป”

ปัญหาประการหนึ่งที่ขึ้นสู่ศาลสูงมากที่สุดเรื่องหนึ่ง คือเรื่องการร้องขอให้ศาลเพิกถอนคำชี้ขาดตาม พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๐ ปัญหาในการเขียนที่จะต้องคำนึงก็คือ เขียนอย่างไรไม่ให้ถูกเพิกถอน ท่านก็ต้องพิจารณาความเสี่ยงตรงนี้ว่า เหตุเพิกถอนมีอย่างไรบ้าง และร่างอย่างไรจึงจะไม่เข้าเหตุที่ศาลจะเพิกถอน เพื่อเป็นแนวทางในการร่างคำชี้ขาดต่อไป เช่น คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๑๖/๒๕๔๔ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๔ ที่บัญญัติให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ ๗.๕ ต่อปีนั้นเป็นกรณีการคิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายมิใช่เป็นกรณีกฎหมายห้ามเด็ดขาดไม่ให้เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี หากมีเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่เจ้าหน้าที่สามารถเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้ เจ้าหน้าที่ย่อมสามารถเรียกได้โดยไม่ฝ่าฝืนกฎหมายการชำระหนี้ตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่กำหนดให้ผู้คัดค้านใช้ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑.๕ ต่อเดือนซึ่งเท่ากับร้อยละ ๑๘ ต่อปี จึงไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

๔. การอุทธรณ์คำชี้ขาด

“มาตรา ๔๕ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่

(๑) การยอมรับหรือการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๒) คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(๓) คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ

(๔) ผู้พิพากษา หรือตุลาการซึ่งพิจารณาคดีนั้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ในคำพิพากษา หรือ

(๕) เป็นคำสั่งเกี่ยวกับการใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่พิพาทตามมาตรา ๑๖ การอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลตามพระราชบัญญัตินี้ให้อุทธรณ์ต่อศาลฎีกาหรือศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณี”

ท่านจะเห็นได้ว่า โดยหลักแล้วต้องห้ามอุทธรณ์เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น เพราะการระงับข้อพิพาทด้วยการอนุญาโตตุลาการมีเจตนารมณ์ที่ต้องการจะให้ข้อพิพาทนั้นยุติเป็นที่สุด ไม่ต้องมาโต้แย้งกันอีก สำหรับปัญหาการโต้แย้งดุลพินิจของอนุญาโตตุลาการ คำพิพากษาศาลฎีกาที่จะยกต่อไปนี้ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การใช้ดุลพินิจของอนุญาโตตุลาการไม่ใช่เหตุอุทธรณ์หรือปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น トラบไคที่ท่านร่างคำชี้ขาดอยู่ภายในขอบเขตดุลพินิจของท่าน คำชี้ขาดของท่านก็จะไม่ถูกอุทธรณ์เพิกถอน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๕/๒๕๕๙ การกำหนดค่าเสียหายเป็นการใช้ดุลพินิจของคณะอนุญาโตตุลาการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานและพฤติการณ์ต่าง ๆ สำหรับข้อวินิจฉัยของคณะอนุญาโตตุลาการว่าผู้ร้องเป็นฝ่ายผิดสัญญามาจากข้อเท็จจริงในสำนวนที่ว่าผู้ร้องไม่ส่งมอบงานงวดที่ ๓ ไม่เข้าร่วมประชุมวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๔ เพื่อปรับปรุงงานงวดที่ ๓ ของกรมการค้าภายใน และไม่เข้าร่วมประชุมวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๔ กับคณะกรรมการตรวจรับงานงวดที่ ๓ ซึ่งคณะกรรมการตรวจรับงานมีมติให้ผู้รับจ้างแก้ไขงานงวดที่ ๓ ให้เสร็จภายในวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๔ หลังจากนั้นคณะกรรมการตรวจรับงานยังประชุมกับคณะทำงานของผู้คัดค้านอีกอย่างน้อย ๔ ครั้ง โดยผู้ร้องไม่เข้ามาดำเนินการใดในงวดที่ ๓ ซึ่งคณะอนุญาโตตุลาการพิจารณาแล้ววินิจฉัยว่าผู้ร้องเป็นฝ่ายผิดสัญญาโดยเห็นว่าข้อแก้ตัวต่างๆของผู้ร้องฟังไม่ขึ้น ดังนั้นคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการจึงชอบแล้ว การยอมรับหรือการบังคับตามคำชี้ขาดย่อมไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน คำพิพากษาของศาลแพ่งไม่ได้ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้ร้องต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ตาม พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕

ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

คำพิพากษาที่ ๑๑๑๐๒/๒๕๕๑ คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการชุดก่อนได้มีการจัดส่งสำเนาคำชี้ขาดถึงผู้ร้องและผู้คัดค้านโดยชอบแล้ว ย่อมเป็นที่สุดและผูกพันคู่กรณี ตาม พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา ๒๑ วรรคสี่

กำหนดระยะเวลาที่มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง กำหนดให้คู่กรณีมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาตามคำชี้ขาดภายในกำหนดเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำชี้ขาดนั้น หมายถึงเฉพาะกรณีที่มีคู่กรณีฝ่ายใดไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดและจำเป็นที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องบังคับให้คู่กรณีฝ่ายนั้นยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดเท่านั้น เมื่อคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการชุดก่อนไม่เข้าเกณฑ์ที่ผู้คัดค้านจำเป็นจะต้องร้องขอให้ศาลบังคับให้ผู้ร้องยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาด แม้ผู้คัดค้านมิได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาตามคำชี้ขาดภายในกำหนดเวลาตาม มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่งดังกล่าว คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการชุดก่อนก็ยังมีผลผูกพันคู่กรณีอยู่หาสิ้นผลบังคับไปไม่ ดังนั้น การนำข้อพิพาทที่ได้มีการวินิจฉัยชี้ขาดไปแล้วโดยอนุญาโตตุลาการชุดก่อนซึ่งคำชี้ขาดเป็นที่สุดและยังคงมีผลผูกพันคู่กรณีอยู่ไปรื้อร้องขอต่ออนุญาโตตุลาการชุดหลังให้พิจารณาชี้ขาดซ้ำอีก ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย และถือได้ว่าคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการชุดหลังขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนที่ศาลมีอำนาจทำคำสั่งปฏิเสธการขอบังคับตามคำชี้ขาดได้

การที่อนุญาตตุลาการชุดหลังได้รับคำเสนอข้อพิพาทของผู้ร้องไว้พิจารณาแล้วมีคำชี้ขาดใหม่ฉบับลงวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๔๔ เป็นคำชี้ขาดที่ไม่ชอบด้วยมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๓๐ อันเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ในขณะที่มีคำชี้ขาด เมื่อผู้ร้องยื่นคำร้องขอต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ให้มีคำพิพากษาคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการชุดหลังในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นเวลาภายหลังวันที่ พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มีผลใช้บังคับแล้ว กรณีย่อมต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๔๔ แห่ง พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ให้อำนาจศาลที่จะทำคำสั่งปฏิเสธการขอบังคับตามคำชี้ขาดนั้นได้ถ้าปรากฏต่อศาลว่าการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

หมายเหตุ วินิจฉัยโดยมติที่ประชุมใหญ่ ๖/๒๕๕๑

ศาสตราจารย์พิเศษ จรัญ ภักดีธนากุล : ข้อสำคัญ ข้อควรคำนึงและข้อเสนอแนะในการยกคำชี้ขาด

ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของอนุญาตตุลาการ ท่านผู้ยกคำชี้ขาดควรต้องพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อนจะใช้ดุลพินิจชี้ขาด เพราะบางครั้งการรับฟังพยานหลักฐานของท่านอาจจะไปขัดกับการรับฟังพยานหลักฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลรัษฎากร มาตรา ๑๑๘ หากศาลหลงไปมองว่าการรับฟังพยานของท่านนั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยฯ ก็อาจจะเกิดปัญหาอย่างใหญ่หลวงได้ ดังเช่นข้อต่อสู้ของผู้คัดค้านในคำพิพากษาของศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๙๙/๒๕๔๒ ผู้คัดค้านอุทธรณ์ว่า อนุญาตตุลาการกับผู้ร้อง หลอกลวงให้มีการสืบพยานบุคคลแทนที่จะพิจารณาชี้ขาดตามเอกสารที่มีอยู่เป็นการรับฟังพยานบุคคล มาหักล้างพยานเอกสารอันฝ่าฝืน ป.วิ.พ. มาตรา ๙๔ ที่แสดงว่าอนุญาตตุลาการมีความประสงค์จะใช้ข้ออ้างในคำเบิกความของพยานที่เป็นเท็จของ พ. มาก้าวอ้างหักล้างพยานเอกสารตามแผนการที่อนุญาตตุลาการได้สมคบผู้ร้องไว้แล้วตั้งแต่เมื่อเริ่มต้นคดีชั้นอนุญาตตุลาการ เพื่อประสงค์เพียงอย่างเดียวคือให้ฝ่ายผู้ร้องชนะ เป็นกรณีที่ผู้คัดค้านอ้างว่า อนุญาตตุลาการกระทำการไม่สุจริตและผู้ร้องใช้กลฉ้อฉลคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการจึงไม่ชอบ ผู้คัดค้านย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้ตาม พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการฯ มาตรา ๒๖ (๑)

ผู้คัดค้านอุทธรณ์ว่า ศาลชั้นต้นพิพากษาบังคับผู้คัดค้านตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการมาจากมูลเหตุข้อพิพาทเกี่ยวกับการผิดสัญญาซื้อขายมีจำนวนเงินเกินกว่า ๕๐๐ บาท เมื่อไม่มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อผู้รับผิดเป็นสำคัญแล้ว จะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ สัญญาซื้อขายที่ผู้ร้องอ้างฟ้องผู้คัดค้านนั้นไม่อาจที่จะนำมาฟ้องร้องได้ เพราะผู้คัดค้านมิได้ลงลายมือชื่อในสัญญา ซึ่งหากไม่มีการตั้งอนุญาตตุลาการแล้ว ผู้ร้องก็ไม่อาจที่จะนำคดีมาฟ้องร้องบังคับผู้คัดค้านได้ เพราะขัดต่อ ป.พ.พ. มาตรา ๔๕๖ ซึ่งเป็นบทกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย เป็นการอุทธรณ์ที่ผู้คัดค้านกล่าวอ้างว่า คำพิพากษาของศาลชั้นต้นฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน คือฝ่าฝืน ป.พ.พ. มาตรา ๔๕๖ ไม่อาจที่จะบังคับผู้คัดค้านได้นั่นเอง จึงหาเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามไม่ การที่ศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวให้แก่ผู้คัดค้าน ย่อมเป็นการไม่ชอบ

แม้การซื้อขายที่มีราคาเกินกว่า ๕๐๐ บาท มิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้รับผิดชอบ เป็นสำคัญตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๕๖ แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็ทำให้เป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนไม่ เพราะสัญญาซื้อขายระหว่างผู้ร้องและผู้คัดค้านได้เกิดขึ้นแล้วโดยชอบ เพียงแต่จะฟ้องร้องบังคับกันได้หรือไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น นอกจากนี้ คำคัดค้านของผู้คัดค้านในชั้นอนุญาโตตุลาการผู้คัดค้านมิได้ยกข้ออ้างที่ว่าการตกลงซื้อขายระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้านมิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้คัดค้านไว้เป็นสำคัญที่ผู้ร้องไม่อาจยกขึ้นบังคับดังกล่าวแต่อย่างใด การที่อนุญาโตตุลาการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยความผูกพันระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้าน เฉพาะเรื่องความรับผิดชอบในการที่ผู้คัดค้านเป็นฝ่ายผิดสัญญาซื้อขายแล้วมีคำชี้ขาดให้ผู้คัดค้านใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ร้องจึงเป็นการชอบแล้ว

ข้อคำนึงอีกประการหนึ่งก็คือ คำชี้ขาดต้องไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (Constitutions) หรือ ขัดต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ตรงจุดนี้อาจจะดูเหมือนเป็นเรื่องที่ห่างไกลสำหรับการอนุญาโตตุลาการด้านการพาณิชย์ แต่สำหรับกรณีที่เป็นคดีปกครองหรือคดีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายรัฐนั้น ย่อมมีผลอย่างมากที่จะกระทบต่อฝ่ายรัฐ อย่างเช่น Conflict of Interest ในพระราชบัญญัติเฉพาะต่าง ๆ ที่มีหลักการมาจากรัฐธรรมนูญซึ่งมีเจตนารมณ์ไม่ต้องการให้ฝ่ายรัฐเข้าไปมีผลประโยชน์ร่วมกันกิจการต่าง ๆ หรือ มาตรา ๒๑๓ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งมีผลบังคับใช้แล้ว เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ ที่ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบการกระทำที่ไม่ชอบ ไม่เป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมาย (due process of law) ซึ่งล้วนเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนที่จะเข้าเหตุเพิกถอนตาม มาตรา ๔๐ ได้ ตรงจุดนี้หากท่านร่างคำชี้ขาดแล้วบังเอิญไปขัดกับกฎหมายหรือ จารีตประเพณีต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมากก็อาจจะเกิดปัญหาได้ในการนำคำชี้ขาดของท่านไปบังคับในศาล จึงเป็นจุดที่ท่านต้องคำนึงอย่างยิ่ง

ปัญหาว่า อนุญาโตตุลาการสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้หรือไม่ ?

ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) มีที่มาจากประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น อังกฤษหรือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายโดยแท้ปฏิเสธเด็ดขาด เป็นค่าเสียหายที่นอกเหนือจากที่เรียกร้องกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นค่าปรับเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอีก โดยปกติการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้น แม้แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ การจะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะต้องเป็นกรณีที่เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง กระทบต่อประชาชนเป็นอย่างมากจริง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องการทำละเมิด จึงมักไม่นำมาปรับใช้กับการผิดสัญญา

เคยมีคดีเรื่องหนึ่งขึ้นสู่ศาลฎีกา ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่าจำเลยกับพวกได้ร่วมกระทำละเมิดต่อโจทก์ โดยการไปทุบหลุมศพบรรพบุรุษของโจทก์ แล้วจำเลยตกลงชดใช้พร้อมสร้างหลุมศพบรรพบุรุษของโจทก์ให้ใหม่ เข้าใจว่าจำเลยในคดีนี้กระทำไปเพราะต้องการที่จะกลั่นแกล้งโจทก์ ซึ่งการที่จะสั่งให้จำเลยชดใช้เพียงแค่สร้างหลุมศพบรรพบุรุษโจทก์ให้ใหม่นั้น ก็ดูที่จะไม่เป็นธรรมแก่โจทก์มากนัก ศาลจึงนำ มาตรา ๔๓๘ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ คือ ให้ชดใช้ค่าเสียหายตามความเป็นจริง

รวมถึงค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำที่จำเลยกลั่นแกล้งโจทก์ด้วย ซึ่งกรณีแบบนี้สามารถทำได้ไม่จำเป็นต้องรอให้มีกฎหมายเฉพาะมากำหนดให้ท่านสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ต่างหากอีกจำนวนหนึ่ง

สุดท้ายนี้ขอฝากคำพิพากษาของศาลฎีกาฉบับนี้เป็นการปิดท้ายการสัมมนาครั้งนี้ ให้เป็นข้อสำคัญ ข้อควรคำนึงและข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติหน้าที่ของท่านต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๓๑-๒๒๓๓/๒๕๕๓

ความเป็นกลางและเป็นอิสระของอนุญาโตตุลาการถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่จะเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่คู่พิพาท หากอนุญาโตตุลาการปราศจากเสียซึ่งความเป็นกลางและเป็นอิสระแล้ว คู่พิพาทก็จะไม่ได้รับความเป็นธรรมและกระบวนการอนุญาโตตุลาการก็จะไม่ได้รับการยอมรับ บทบัญญัตินี้จึงเป็นบทกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย เมื่อศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ใช่ผู้ถือหุ้นที่แท้จริงของผู้คัดค้านที่ ๓ และที่ ๕ จึงไม่มีเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางและเป็นอิสระของผู้คัดค้านที่ ๑ ในการปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการเพื่อพิจารณาข้อพิพาทระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้านที่ ๓ และที่ ๕ ดังนั้น การที่ผู้ร้องทั้งสามสำนวนอุทธรณ์คัดค้านว่าผู้คัดค้านที่ ๑ ซึ่งได้รับเลือกเป็นประธานอนุญาโตตุลาการขาดความเป็นกลางและเป็นอิสระ จึงเป็นการกล่าวอ้างคัดค้านว่าคำสั่งศาลชั้นต้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๔๕ (๒) แห่งพ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕

ผู้คัดค้านที่ ๑ เป็นผู้ลงชื่อโอนหุ้นให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาย่อมต้องรู้มาก่อนแล้วว่าหุ้นของผู้คัดค้านที่ ๓ และที่ ๕ ออกในนามของตนเอง แม้ผู้คัดค้านที่ ๑ จะเห็นว่าตนไม่มีส่วนได้เสียในการซื้อหุ้นของผู้คัดค้านที่ ๓ และที่ ๕ แต่ผู้คัดค้านที่ ๑ ก็มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวซึ่งอาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางหรือความเป็นอิสระของตนให้คู่พิพาททราบ การที่ผู้คัดค้านไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นการขัดต่อหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการตามมาตรา ๑๙ แห่ง พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ ผู้คัดค้านที่ ๑ จึงไม่อาจทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการรวมทั้งเป็นประธานอนุญาโตตุลาการได้

๑๑๑๑ ๑๑๑๑